

Emperyalizm, Milliyetçilik ve Sosyalizm

Yıldırım Koç
Araştırmacı/Yazar

Emperyalist Ülkelerde Milliyetçilik ve İşçi Sınıfı

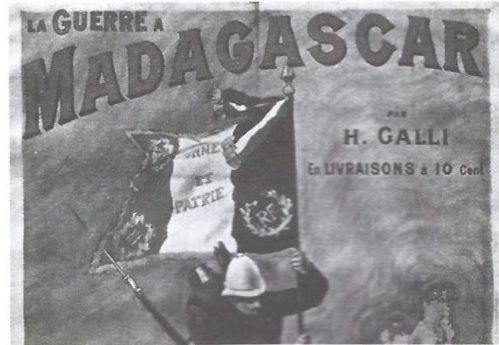
Emperyalizm, milliyetçilik ve sosyalizm arasında ilginç bir ilişki vardır.

Kapitalizmin emperyalizm öncesi döneminde gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfları bir cehennem hayatı yaşıyordu; zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri yoktu; milliyetçi değildi; yaşadıkları ülkeyi vatan kabul etmiyordu; sermayedarlarla iki ayrı millet gibiydi; başka ülkelerin işçileriyle ortak yanı daha fazlaydı; kapitalizmin mezar kazıcısıydı; sermayedarlara ve tamamıyla onların kontrolündeki devlete karşı radikal eylemler gerçekleştiriyordu.

Sömürgeciliğin 19. yüzyılın ortalarında yeniden canlanması ve yüzyılın sonlarına doğru emperyalizm aşamasına geçilmesiyle birlikte, kapitalizmin sonuçlarına karşı düşmanlık eden işçileri kapitalizmin ve emperyalizmin destekçisi haline dönüştürebilmek için, sömürge ve yarı sömürgelerden aktarılan kaynakların bir bölümü işçi sınıflarına verildi ve çeşitli demokratik hak ve özgürlükler tanındı.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfları, kendi ülkelerinin sermayedar sınıflarına

karşı verdikleri mücadelede yenilip büyük bedeller ödeyince, iki sonuç ortaya çıktı. Sermayedar sınıf ve devlet, bir daha böylesine sorunlar yaşamamak için işçi sınıflarının çalışma ve yaşama koşullarını iyileştirmeye yöneldi. Bunun için gerekli olan kaynak da sömürgelerden sağlandı. Dünya paylaşıldı. Böylece, gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfları, Marks ve Engels'in öngördüğü biçimde, kapitalizmin mezar kazıcıları olmadı; sömürgeciliğin (ve ardından emperyalizmin) ve kapitalizmin destekçisi ve payandasına dönüştürüldü. Diğer bir deyişle, milliyetçi yapıldı. Bu milliyetçilik şovenizme ve bazen ırkçılığa dönüştü. İşçi sınıfları enternasyonalizmden koparıldı; burjuvazinin önderliğinde milliyetçi bir çizgiye çekildi.

Böylece, emperyalizmin sağladığı olanaklarla, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının hayat standartları yükseltildi ve işçilere demokratik hak ve özgürlükler verildi. İşçilerin, zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyleri (mal varlıkları, hakları) oldu. Sermayedar sınıfa ve onların devletine karşı verdikleri mücadelelerde büyük yenilgiler yaşayan işçiler, bu olanaklara kavuşunca, milliyetçi oldu; onlara bu olanakları sağlayan vatanları için savaflara katıldı. Kapitalizmin potansiyel mezar kazıcıları, emperyalizmin ve kapitalizmin destekçilerine, payandalarına, askerlerine dönüştürüldü. Gelişmiş kapitalist ülkelerde ilk başta sermayedar sınıfın bir ideolojisi olarak ortaya çıkan ve geliştirilen milliyetçilik, emperyalist sömürü sayesinde, işçi sınıflarının da ideolojisi haline getirildi. İşçi sınıfları aldattıkları için değil, emperyalist sömürüden önemli haklar elde ettikleri için, milliyetçileşti, şovenleşti ve hatta ırkçılaştı.

Emperyalist ülkelerde sermaye birikimi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde hızlandı. Geçmişte istisna konumunda olan çokuluslu şirketler yaygınlaştı. Özellikle 1970'li yıllarda iletişim ve taşımacılık alanlarında yaşanan çok büyük ve hızlı gelişmelerle birlikte, ulusötesi şirketlerin üretimi dünya ölçeğinde planlama ve gerçekleştirme olanakları doğdu. Ulusötesi şirketlerin çıkarları artık tek tek ülkelerin çıkarlarıyla özdeşleşmeyi aştı; ulusötesi sermaye iyice kozmopolitleşti. Buna karşılık emperyalist ülkelerin işçi sınıfları daha da milliyetçileşti.

Emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının milliyetçileşmesinin ilk aşaması, sömürgelerin ve yarı-sömürgelerin soyulmasıyla birlikte aktarılan ekonomik kaynakların bir bölümünün işçi sınıflarına verilmesi ve ayrıca bu yolla evcilleştirilen işçi sınıflarına demokratik hak ve özgürlüklerin de tanınmasıydı.

Küreselleşme olarak da nitelendirilen ulusötesi şirketlerin güç ve etkisinin arttığı

dönemlerde emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının daha da milliyetçileşmesine neden olan gelişme, emperyalist ülkelerdeki istihdam olanaklarının Çin Halk Cumhuriyeti ve gelişmekte olan ülkelere aktarılmasıydı. Ulusötesi şirketler, emperyalist ülkelerdeki üretim birimlerinde ücretleri ve diğer hakları kısıtlamada, az gelişmiş ülkelerdeki düşük işçilik maliyetlerini bir tehdit aracı olarak kullanmaya başladı. Ulusötesi şirketlerin kâr gerçekleştirmelerini başka ülkelere yapması nedeniyle, emperyalist ülkelerin devletlerinin vergi gelirlerinde azalma oldu; bu da kapitalizmin altın çağında oluşturulan refah devletlerinin zayıflatılmasına yol açtı. Emperyalist ülkelerde sosyal harcamalar azaldı; refah devleti tasfiye edilmediyse de epeyce zayıflatıldı.

Bu koşullarda, ulusötesi sermaye kozmopolitleşirken, emperyalist ülkelerin devletleri ve işçi sınıfları daha da milliyetçileşti. İşçi sınıflarının milliyetçileşmesinin bu yeni aşamasında, aktarılan kaynaklardan yararlanmaya ilave olarak, mevcut hakları korumak da önem kazandı.

Çağımızda emperyalist ülkelerin işçi sınıfları enternasyonalist değildir; kısa vadeli çıkarlarını koruyabilmek amacıyla milliyetçidir, şovendir ve hatta ırkçıdır. Emperyalist ülkelerde göçmen işçi sayısının artması bu eğilimi daha da güçlendirmektedir.

Sömürüye dayandığı için, emperyalist ülkelerin milliyetçiliği, tarihsel olarak gerici dir.

Az gelişmiş Ülkelerde Milliyetçilik ve İşçi Sınıfı

Az gelişmiş ülkelerin milliyetçiliği ise, basık ve sömürüye karşı çıktığı için devrimci bir milliyetçiliktir. Bu ülkelerde burjuvazi büyük çoğunlukla emperyalistlerin işbirlikçisi olduğundan, milli de, milliyetçi de değildir. Milliyetçilik bir "burjuva ideolojisi" değil, işbirlikçi burjuvaziye de, emperyalizme de karşı olan, halkın ideolojisidir.

Çağımızda emperyalist ülkelerin işçi sınıfları enternasyonalist değildir; kısa vadeli çıkarlarını koruyabilmek amacıyla milliyetçidir, şovendir ve hatta ırkçıdır. Emperyalist ülkelerde göçmen işçi sayısının artması bu eğilimi daha da güçlendirmektedir. Sömürüye dayandığı için, emperyalist ülkelerin milliyetçiliği, tarihsel olarak gericedir.

Emperyalizmin saldırı ve sömürüsü, sömürge ve yarı-sömürge ülke halklarını direnişe yönlendirdi. Bu direniş, farklı köken ve inançlardan insanları da anti-emperyalist bir milliyetçilikte birleştirdi. Emperyalizmin saldırganlığı, ezilen ülkelerde devrimci bir milliyetçiliği yarattı. Bu ülkelerin işçi sınıfları da, bazı istisnalar dışında, bu anti-emperyalist milliyetçi çizgide yerini aldı. Emperyalizm, bu kez sömürge ve yarı-sömürgelerde ilerici ve devrimci bir milliyetçiliğin doğmasına neden oldu.

Emperyalist ülkelerde devletlerin ve işçi sınıflarının bu tavrı, emperyalizmin baskı ve sömürüsü altında yaşayan ülkelerde milliyetçi eğilimleri güçlendirmektedir. Bu ülkelerin burjuvazileri ise büyük ölçüde ulusötesi sermayenin işbirlikçisidir ve milli niteliğini tümüyle kaybetmiştir. Diğer bir deyişle, az gelişmiş ülkelerde burjuvazi milliyetçidir, milliyetçi değildir; bu ülkelerde milliyetçiliğin "burjuva ideolojisi" olduğunu sanmak büyük bir hatadır. Diğer taraftan, bu ülkelerin bağımsızlığının korunması ve işçi sınıflarının çalışma ve yaşama standartlarının yükseltilebilmesi, anti-emperyalist ve anti-kapitalist bir milliyetçilikten, devrimci milliyetçilikten geçmektedir.

Emperyalizmle birlikte, işçi sınıfının enternasyonalizmi, diğer bir deyişle, farklı ülkelerin işçilerinin ortak bir kaderi paylaşması ve mücadele örgütlemesi olanağı ve zorunluluğu ortadan kalktı. İşçilerin kurdukları uluslararası sendikal örgütler de gerçek

anlamda bir enternasyonalizmi hiçbir zaman savunmadı ve uygulamadı. Çeşitli ülkelerin işçi sınıfları arasındaki yardımlaşma ve iş birliği de çok sınırlı kaldı. Özellikle de İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası sendikal örgütler, devletlerin dış politikalarının bir aracına dönüştürüldü.

İşçi sınıflarının emperyalist dönemde milliyetçileşmesi ve enternasyonalizmi tamamıyla terk etmesi karşısında, çeşitli ülkelerin sosyalist/komünist partilerinin enternasyonalizm çabaları işçi sınıflarında etki yapmadı; çağrılar, bu partiler arasında ilişkiyle sınırlı kaldı. Komünist Enternasyonal'in faaliyet gösterdiği 1919-1943 döneminde ve ardından Sovyetler Birliği'nin kontrolündeki Kominform döneminde, enternasyonalizm adına yapılan uygulama, Sovyetler Birliği'nin dış politikasının dönem dönem değişen çizgileri doğrultusunda kaldı.

Emperyalizm döneminde özellikle az gelişmiş ülkelerde işçi sınıflarının anti-emperyalist milliyetçiliği benimsediği durumlarda, sosyalistlerin işçi sınıfının güvenini ve desteğini kazanmasının yolu, devrimci bir milliyetçilik anlayışıyla hareket etmesinden geçmektedir. Kemalizm ve 6 ok (milliyetçilik, devletçilik, laiklik, cumhuriyetçilik, halkçılık, devrimcilik), Türkiye'ye özgü bağımsızlıkçı ve milliyetçi bir sosyalizm modeli olarak günceldir ve ülkemizin ve halkımızın sorunları aşabilmesinin tek yoludur.

Türkiye'de Milliyetçilik ve Mustafa Kemal Paşa'nın Çizgisi

Osmanlı Devleti'nin bir yarı-sömürgeye dönüştürülüp parçalanma sürecine girmesi sonrasında devleti ve ülkeyi "kurtarmak" isteyen Mithat Paşa, Ziya Paşa ve Namık Kemal gibi vatanseverler, farklı etnik köken ve inançtan halkı "Osmanlı" kimliği altında birleştirmeye çalıştı. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Talat Paşa, Enver Paşa ve Cemal Paşa

gibi önderleri de önce Osmanlıcı bir çizgi izledi; ancak bazı etnisitelerin ayrılma girişimleri sonrasında Turancılığa (Pantürkizm) yöneldi. Mustafa Kemal Paşa ise, "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir" diyerek, çağdaş bir milliyetçilik anlayışı geliştirdi; diğer ülkelerde Türk soyluların yaşadığı bölgeleri Türkiye'ye katmaya (irredentizm) çalışmadı. Buna karşılık etnik temelli milliyetçiliği savunan kesimler gerçekte ırkçılık yaptı ve yapıyor.

Atatürk milliyetçiydi, emperyalizme ve kapitalizme karşıydı. Mustafa Kemal Paşa, Sakarya Zaferi'nden 2,5 ay sonra, 1 Aralık 1921 günü Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmada da tavrını çok güzel ifade etmektedir:

"Biz hayatını, bağımsızlığını kurtarmak için çalışan emek erbabıyız, zavallı halkız. (...) O halde ifade ediniz efendiler; halkçılık, toplumsal nizamını emeğine, hukukuna dayandırmak isteyen toplumsal bir doktrindir. Efendiler, biz bu hakkımızı saklı bulundurmak, bağımsızlığımızı emin bulundurabilmek için heyeti umumiyemizce, heyeti milliyemizce bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı heyeti milliyeye mücahedeyi uygun gören bir mesleği takip eden insanlarız." (Atatürk'ün Bütün Eserleri, C.12;121)

Atatürk, birçok konuşmasında da, insanın insanı sömürmesine karşı çıkmıştı. Mustafa Kemal Paşa 25.12.1921 günü Sovyet Rusya temsilcisi Frunze'yle yaptığı görüşmede şunları söylüyordu: "İnsanın insan tarafından sömürülmesi sistemi ortadan kaldırılmalıdır." (ATABE, C.12;179)

Atatürk, bu anlayışını ölümüne kadar sürdürdü. Atatürk'ün uygulamalarına, Türkiye'ye özgü, bağımsızlıkçı ve milliyetçi bir sosyalizm modeli olarak bakılabilir. Atatürk, 1923-1938 döneminde, "Türkiye Cumhuri-

yeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir" anlayışıyla, farklı köken ve inançlardan insanları "Türk" kimliği altında birleştirdi ve çağdaş "Türk milleti"ni ve "Türk milliyetçiliği"ni yarattı. Komşu ülkelerde yaşayan Türk soylulara yönelik yayılmacı bir politika izlemeyerek, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan farklı etnisiteleri ortak bir kimlik altında kaynaştırdı. Diğer bir deyişle, Atatürk'ün biçimlendirdiği "Türk milliyetçiliği" ırkçı değildi; bu toprakların devraldığı binlerce yıllık kültür mirasını çağdaş bir anlayışla bütünleştirmeyi amaçlıyordu.

Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, anti-emperyalist olmanın ötesinde anti-kapitalistti de.

Mustafa Kemal Paşa bu tavrını daha Sakarya Savaşı sonrasında, 4 Ocak 1922 tarihinde Lenin'e yazdığı mektupta şu şekilde ifade etmişti: "Memleketimizi düşman işgalinden kurtardıktan sonra, niyetimiz, kamu yararı taşıyan büyük işletmeleri olabildiğince devlet eliyle yönetmek ve böylece, bir büyük kapitalistler sınıfının gelecekte memlekete hâkim olmasının önüne geçmektir." (ATABE, C.12;211) Bu anlayış özellikle Atatürk'ün hayatta olduğu dönemde büyük ölçüde uygulandı.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 6 ilkesi, önce Parti programına, 1937 yılında da Anayasa'ya kondu. 1923-1938 döneminde Atatürk'ün milliyetçilik politikasını, cumhuriyetçilik, halkçılık, laiklik, devletçilik ve devrimcilik politikaları bütünleştirdi. Atatürk'ün milliyetçiliği tarihsel olarak gerici değil, ilericiydi, devrimciydi. Diğer ilkelerle birlikte ele alındığında, Türkiye'ye özgü, bağımsızlıkçı ve milliyetçi bir toplumsal düzeni, sosyalizmi amaçlıyordu. Ancak Türkiye işçi sınıfının her açıdan çok zayıf olduğu ve yoksul köylülüğün toprak ağalarına karşı bir mücadelesinin olmadığı, insanların büyük bölümünün çağdışı etkiler altında kul-

luğu kabul ettiği koşullarda, bu politikalar yukarıdan aşağıya bir biçimde, Atatürk'ün gücünün yettiği oranda uygulanabildi. (Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Yıldırım Koç, Türkiye'ye Özgü Tamamlanmamış Bir Sosyalizm Modeli, Kemalist Devrim, Yarınlar Yay., İstanbul, 2025)

Atatürk, 6 ok'ta ifade edilen ve Anayasa'ya eklenen halkçı, devletçi, cumhuriyetçi, laik, devrimci ve milliyetçi çizgisiyle, Türkiye'ye özgü, bağımsızlıkçı ve milliyetçi bir sosyalizm modeli geliştirdi. Bu anlayışı, planlı ekonomiyle de pekiştirdi.

Eski TKP'nin Büyük Hatası

Ancak Sovyet Rusya ve ardından Sovyetler Birliği'ne bağlı ve bağımlı olarak faaliyet gösteren eski TKP, Sovyet dış politikasına uygun bir çizgi izleyerek, Atatürk'ü dışman ve CHP yönetimini faşist diktatörlük olarak ilan etti. Eski TKP, Türkiye'yi Sovyetler Birliği'ne bağımlı bir yapıya dönüştürmek istediği ve çalıştığı için, tevkifatlara uğradı.

Eski Türkiye Komünist Partisi (TKP), Sovyetler Birliği'ne bağlı ve bağımlıydı. (Eski TKP'nin bu dönemdeki çalışmaları için bkz. Yıldırım Koç, SSCB'nin Türkiye'yi İşgal Girişimleri, Eski TKP ve Anti-Kemalist Faaliyetler, Pankuş Yay., Ankara, 2025)

Sovyet Rusya'nın ve ardından Sovyetler Birliği'nin Türkiye'yi önce mandalaştırma (1920 Ağustos - 1921 Ocak dönemi), ardından etki altına alma girişimleri, Mustafa Kemal Paşa'nın dehasıyla engellenince, eski TKP'nin Atatürk'e ilişkin politikaları Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye yönelik politikalarına göre biçimlendirildi ve uygulandı. Özellikle 1928 yılından itibaren de Atatürk dışmanlığı had safhaya çıktı. Ancak eski TKP'nin Türkiye'de halk üzerinde hiçbir önemli etkisinin olmaması nedeniyle, bu çabalar ara sıra basılan ve genellikle polisin eline geçen bildiri ve bültenlerle sınırlı kaldı. Eski TKP, enternasyonalizm adına Sovyetler

Birliği'ne bağlı ve bağımlı çizgisiyle, Türk milliyetçiliği karşısında dışmanca bir çizgi izledi.

Eski TKP'nin bu güçsüzlüğu, 1960'lı yıllarda Türkiye'de gelişen sosyalist hareketin milliyetçi bir çizgide gelişmesini mümkün kıldı.

1961 Sonrasında "Türk Sosyalizmi" ve "Türkiye'ye Özgü Sosyalizm" Tartışmaları

1960'lı yıllarda 1961 Anayasasının getirdiği özgürlük ortamında Türkiye'de sosyalizm yeniden tartışılabildiğinde, Atatürk'ün çizgisini canlandırma çabaları ortaya çıktı. Özellikle, şevket Süreyya Aydemir ve Doğan Avcıoğlu'nun çabalarıyla "Türk sosyalizmi" tartışıldı.

13 şubat 1961 tarihinde kurulan Türkiye İşçi Partisi'nin yönetimine 9 şubat 1962 tarihinde Mehmet Ali Aybar'ın geçmesinin ardından eski TKP üyeliği devam eden Sadun Aren, Behice Boran ve Nihat Sargın gibi aydınların da TİP'e katılmasına rağmen, TİP'te bağımsızlıkçı ve milliyetçi bir çizgi hakim oldu. TİP'in henüz açıkça sosyalizmi savunmadığı 1962-1963 yıllarında, şevket Süreyya Aydemir ve Doğan Avcıoğlu gibi aydınların Türk sosyalizmini savunmaları etkili oldu. 1965 yılında TİP'in milletvekili seçimlerindeki başarısının ardından da, Mehmet Ali Aybar farklı bir çizgi izledi; eski TKP'nin politikalarından koparak, Türkiye'ye özgü, bağımsızlıkçı ve milliyetçi bir sosyalizm modeline yöneldi.

Bu konudaki ilk önemli görüş, şevket Süreyya Aydemir'in (TİP'te Mehmet Ali Aybar'ın genel başkanlığı getirilmesinden çok kısa bir süre önce) 31 Ocak 1962 tarihli Yön Dergisi'nde yayımlanan "Türk Sosyalizmi ve Fikir Atatürkçülüğu" (Yön, Sayı 7) yazısıdır. Çok önemli bir Türk aydını olan şevket Süreyya Aydemir şunları yazıyordu:

"Bugün Batı âleminde sosyalizm, kendisini ihtilâlcî sosyalizme, yani komünizme karşı en kuvvetli sed olarak saymaktadır. Komünist nazariyecilerinin, bu doktrini geri, verimsiz ve miskin sıfatları ile yıpratmaya çalışmasındaki şiddet, Batı sosyalizminin büsbütün başarısız olmadığını göstermektedir. Bize kalırsa her iki sosyalizm mücadelesi de, kendi âlemlerinde kendi kaderlerini örmektedirler. Bizim bir Türk sosyalizmi olarak vasıflandırdığımız yeni devletçilik cereyanına gelince, bunun, memleketimize has meslek ve metodun, memlekette teessüs ve inkişafına hizmet edecek kuvvetli bir sistem olabileceğine inanıyorum. Bu sistemin esası, elbette ki, yalnız sanayi veya ekonomiyi değil, milli hayatın her cephesini, Atatürk'ün çeşitli demeçlerinde yer alan ilkeler dahilinde düzenlemekten başka bir şey değildir. Plân, dinamizm ve bütün unsurları ile tam bir ideoloji. İşte bu Türk sosyalizmidir. Nitekim Atatürk'ün dediği gibi:

"'Bütün dâvamız, en medeni ve en müreffeh millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli inkılâp yapmış olan büyük Türk milletinin temelli idealidir. Bu ideali en kısa zamanda başarmak için, fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste başarı ancak türeli (güzel, YK) bir plânla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir.' Kasım 1937

"Atatürk doktrinleri, yani fikir Atatürkçülüğü, dünyanın bugünkü şartlarına ve ihtiyaçlarına göre, çağdaş hareketlerden geri kalmamak ve çağın gelişme hızına yetişmek için bize birçok hareket unsurları verir. Atatürk ilkeleri içinde ve milletin hayatını ekonomik, sosyal ve demokratik her cepheden kapsayacak yeni bir Türk devletçiliği, yahut bize has Türk sosyalizmi ise, bizi çağdaş gelişme hızına yetiştirecek büyük yoldur. Hem de yeni Anayasanın getirdiği sosyal devlet, içtimai adalet temellerine tamamen uygun olarak ve kanunları zorlamayarak.

"Türk sosyalizminin inşa konuları ve sistem meseleleri, Türk aydınlarının elbirliği ile Türk milletinin önüne parça parça serildikçe görülecektir ki, bir Türk Sosyalizmi vardır ve bunun sokaklarda dolaştırılan hayaletlerden korkacak hiçbir tarafı yoktur."

1960'lı yılların ikinci yarısında, Türkiye İşçi Partisi Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın "Türkiye'ye Özgü Sosyalizm" anlayışı etkili oldu.

TİP'in 1969 yılında yapılan milletvekili genel seçimleri öncesinde yayımladığı "Seçim Bildirisi" de "Demokratik, Bağımsız, Türkiye Sosyalizmi" anlayışını aşağıdaki şekilde savunuyordu:

Demokratik, Bağımsız Türkiye Sosyalizmi

Türkiye de Sosyalizmi kurmak için bize özgü bir yol izlememiz bilimsel bir zorunluluktur. Bizim Sosyalizmimiz işçi sınıfının demokratik öncülüğü etrafında toplanmış bütün emekçi sınıf ve tabakaların eliyle, aşağıdan yukarı kurulacaktır. Yüzyıllar boyunca merkeziyetçi, tekeli, ceberut bir idareden çekmediği belâ kalmamış olan emekçi sınıflarımız, tepeden inmeci yöntemlere karşıdır. Bugün Partimiz nasıl tabanın yönetim ve denetiminde ise, tüzüğümüzün açık bir hükmü, nasıl kol emekçilerine parti yönetimine ağırlıklarını koyma, söz ve karar sahibi olma imkanlarını sağlıyorsa, kuracağımız sosyalist düzende de emekçi sınıflar ağırlık teşkil edecekler, her kademede, iş yerinden devletin en üst kademelerine kadar, söz ve karar sahibi olacaklardır. (TİP, Türkiye İşçi Partisi Seçim Bildirisi, İstanbul, 1969:12)

Bizim Sosyalizmimiz Sosyalist akım içinde tam bağımsız bir harekettir. İktidara geldiğimizde devlet olarak ve şimdi parti olarak bağımsızlığımıza kiskançlıkla sarılmışızdır. Sosyalist Partiler ve devletler arasında emperyalizme karşı dayanışma ve mücadelenin

“Türk sosyalizminin inşa konuları ve sistem meseleleri, Türk aydınlarının elbirliği ile Türk milletinin önüne parça parça serildikçe görülecektir ki, bir Türk Sosyalizmi vardır ve bunun sokaklarda dolaştırılan hayaletlerden korkacak hiçbir tarafı yoktur.”

ancak bağımsızlık, eşitlik, işçilere karışmama ve karşılıklı saygı ve sevgi ile en tesirli hale geleceğine inanmaktayız. (TİP, Türkiye İşçi Partisi Seçim Bildirisi, İstanbul, 1969;13)

Sosyalistlerin Milliyetçilikten ve Kemalistlikten Koparılması

Ancak 1960’lı yılların sonlarından itibaren sosyalist harekette milliyetçilik niteliği kenara atıldı. Sosyalistler, milliyetçilikten ve Kemalistlikten koparıldı.

1960’lı yılların sonlarına kadar kendilerini sosyalist olarak niteleyen kişilerin büyük bölümü milliyetçi, Türk milliyetçisi, Atatürkçü, Kemalist gibi sıfatları da sahipleniyordu. Ancak 1960’ların sonunda ve 1970’lerin başında bu örgüt ve kişilerin çoğu bu kimlikleri terk etti.

Milliyetçilikten ve Kemalistlikten bu kopuş çok sayıda örgüt ve kişi için günümüzde bile devam ediyor. Günümüzde kendisini sosyalist olarak nitelendiren kişi ve örgütlerin büyük bölümü “Atatürk milliyetçiliği”ni reddedip kendisini “yurtsever” olarak nitelendiriyor, milliyetçiliği “burjuva ideolojisi” olarak kabul ediyor, “enternasyonalizm” adına milli çıkarlardan uzaklaşıyor, “ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı” ilkesine dayanarak bölücülük yapıyor veya bölücülere hoşgörülü davranıyor.

Günümüzde emperyalizm ise, farklı etnik grupların küçük yeni devletler kurma girişimlerini teşvik ediyor ve çeşitli biçimlerde destekliyor.

Ancak daha yakın geçmişte bile bayrağımızı görmezden gelirken, günümüzde Türk Bayrağı’nı yeniden keşfedenler arttıkça,

Türk milliyetçiliğinin kendilerini sosyalist veya komünist olarak tanımlayanlar tarafından yeniden sahiplenileceğini sanıyor ve umuyorum.

Bu nedenle, 50 yılı aşkın bir süre önce sosyalistlerin milliyetçilik ve Kemalistlikten kopuşlarının nedenlerini sorgulamanın yararlı olduğu kanısındayım.

Bu değişimin, doğal bazı süreçlerin olduğu kadar, özellikle 1965 yılındaki milletvekili seçimlerinden başarıyla çıkmış olan Türkiye İşçi Partisi ve benzeri yapıların etkisini kırmaya ve sosyalistleri kitlelerden tecrit etmeye yönelik sistemli bir strateji ve çabanın parçası olduğunu düşünüyorum.

Bugün “ben Türk milliyetçisi bir sosyalistim veya sosyalist bir Türk milliyetçisiyim ve Kemalistim” dediğimde karşılaştığım bazı tepkiler, bu çaba ve girişimlerin hâlâ çok başarılı ve kalıcı olduğunu göstermektedir.

Somut Gerçeklikten Kopmak

Bu değişimde birinci neden, “yarım imam dinden, yarım doktor candan eder” sözünde ifade edilen yarım bilgilenmenin olumsuz sonuçlarıdır.

1960’ların ikinci yarısında Marks, Engels, Lenin, Stalin ve Mao’nun yapıtları dilimize çevrildi. Kendisini sosyalist olarak tanımlayan kişiler, Marks ve Engels’in ilk kez 1848 yılı Şubat ayında yayımlanan Komünist Manifesto’sunu okuduklarında, “işçilerin vatanı yoktur” görüşünü çağımızda da geçerli sandı, Manifesto’nun son cümlesi enternasyonalizme ilişkindi. Bütün ülkelerin işçileri birleşecekti. Marks ve Engels’in görüşlerini peşinen benimseyen kişi, ister istemez milliyetçilikten koptu. Lenin’in Devlet ve İhtilal kitabını okuyan da, “devletin, hakim sınıfların baskı ve sömürü aygıtı” olduğuna ikna edilerek, devlet düşmanı kesildi, bu devleti kuran ve milli kimliğimizi pekiştiren Atatürk ve arkadaşlarına düşman oldu.

“Ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı”

konusunda yazılanlar da Türk milliyetçiliğinden koparılmada etkili oldu. Milliyetçiliği "burjuva ideolojisi" sananlar ve bu nedenle milliyetçiliğe karşı çıkanlar da vardı. Birçok kişi, Marks'ın bu konudaki görüşlerinin farkında bile olmadan bu ilkeyi savundu.

Bilimsel sosyalizmi ilkel düzeyde, yarım yamalak öğrenenler, sosyalistleri kitlelerden koparacak görüşleri, Marks, Engels ve Lenin'in kitaplarından bol bol yaptıkları alıntılarla savundular. Çok sık tekrarlanan "somut şartların somut tahlili"ni uygulamak yerine, hangi koşullarda yazıldığını bile dikkate almadıkları alıntılarla Türkiye'yi anladıklarını sandılar ve bu temelde politikalar geliştirdi ve uyguladılar.

1962 yılından itibaren yurtdışında yeniden yapılandırılan eski TKP'nin Sovyetler Birliği'ne bağlı ve bağımlı faaliyetleri de bu doğrultudaki eğilimleri bir parça güçlendirdi.

Kürt Milliyetçiliği'nin Etkisi

Bu değişimde ikinci etmen, Kürt milliyetçiliğinin teşvik edilmesi ve güçlendirilmesiydi. Bu yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da bazı köylerde jandarmanın eşkıya takibinde halka uyguladığı baskılar, insanların haklı tepkisini çekiyordu. (Jandarma baskısı konusunda bkz. Tarık Ziya Ekinci, Türkiye İşçi Partisi ve Kürtler, Sosyal Tarih Yay., İstanbul, 2010;44-48)

Kürt milliyetçiliğinin geliştirilmesinde önemli bir oyuncu, Amerikan emperyalizmiydi. Türkiye, Küba krizi sonrasında Türkiye'deki nükleer başlıklı Jüpiter füzelerinin Türkiye'nin bilgisi bile olmadan geri çekilmesi ve 1963-1964 yıllarında Kıbrıs'ta yaşanan vahşet ve ABD Başkanı Johnson'un Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği ünlü mektuptan sonra, Sovyetler Birliği ile ilişkilerini geliştirmeye başladı. ABD'nin bu gelişmeye karşı tepkilerinden biri, ABD'nin işbirlikçisi Molla Mustafa Barzani'ye Kürdistan Demokrat Partisi'nin Türkiye kanadını 1965 yılında kurdurtması ve Kürt milliyetçiliğini teşvik etmesi oldu.

Kürtler arasında bu çalışmalar etkili olunca, Türkiye İşçi Partisi, halk desteğini artırmak amacıyla ve TİP içindeki sosyalizm eğilimli Kürt milliyetçilerinin etkisiyle Doğu mitingleri düzenledi. 1967 yılında Ağrı, Van, Diyarbakır, Siirt, Hakkari, Kars, Erzurum, Tatvan, Başkale, Erciş, Patnos, Iğdır, Ardahan, Posof ve Sarıkamış mitinglerine Mehmet Ali Aybar, Behice Boran ve Tarık Ziya Ekinci ve önde gelen TİP yönetici ve milletvekilleri katıldı. (Artun Ünsal, Umuttan Yalnızlığa, Türkiye İşçi Partisi, 1961-1971, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul, 2002) 1969 yılında da Hilvan, Varto, Siverek ve Lice'de Doğu Mitingleri ve ardından çeşitli yerlerde Doğu Geceleri düzenlendi. 1969 yılında da çeşitli illerde Devrimci Doğu Kültür Ocakları kuruldu. (Gündoğan, A.Z., The Kurdish Political Mobilization in the 1960's: The Case of "The Eastern Meetings," Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, 2005; Devrimci Doğu Kültür Ocakları Dava Dosyası-1, Komal Yay., Ankara, 1975)

Mitingler büyük katılımı gerçekleştirildi. "TİP yöneticileri arasında 1969 başlarına dek Kemal Burkay, Naci Kutlay, Reşit Güçkiran, Saip Atay, Canip Yıldırım, Tarık Ziya Ekinci, Mehmet Ali Aslan gibi Kürt kökenli aydınların yer aldığına ve bu kişilerin 'Doğu Mitingle-

ri'nin düzenlenmesinde etkin bir rol oynadıklarını da anımsatalım." (Ünsal,2002;460) "TİP içindeki 'Doğulu' aydınların da teşvikiyle, bir dönem FKF'de yer alan Kürt kökenli öğrenciler tarafından 1969'da kurulan Devrimci Doğu Kültür Ocakları da (DDKO), 'Doğu Mitingleri'nin örgütlenmesinde önemli bir rol oynayacaklar, ancak TİP'te baş gösteren iç bunalımın ardından, partiden ve Türkiye solundan kopacaklardı." (Ünsal,2002;290-291; mitinglerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ekinci,2010;68-73; Tarık Ziya Ekinci, Sol Siyaset Sorunları, Türkiye İşçi Partisi ve Kürt Aydınlanması, Cem Yay., İstanbul, 2004;304-308)

Doğu'da köylülere yapılan baskılar ve TİP'in Doğu Mitingleri'ne kitlesel katılımı, bazı sosyalist örgütleri milliyetçi Kürtlerin desteğini alma çabasına yöneltti. Bunun için de milliyetçilik ve Kemalistlikten uzaklaşıldı.

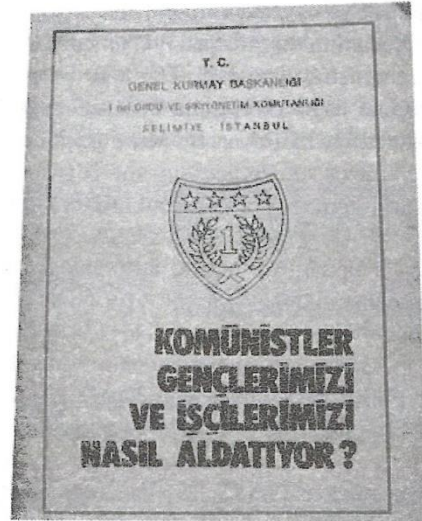
Milliyetçiliğe Sahip Çıkan Anti-Komünistler

Sosyalistleri milliyetçilikten ve Kemalistlikten uzaklaştıran üçüncü etmen, yabancı güçlerin ve devletin de desteğiyle, anti-komünist örgütlenmelerin yaygın şekilde "milliyetçi" kimliği ve sıfatı kullanmasıydı. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin (CKMP) başına 1965 yılında Alpaslan Türkeş ve arkadaşlarının geçmesinin ardından, bu örgütün adı 1969 yılındaki Adana kongresinde Milliyetçi Hareket Partisi yapıldı. Bu örgütler 1965 sonrasında, sol örgütlere ve özellikle de Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) şube, temsilci ve üyelerine çok yaygın saldırılar düzenledi. Sosyalistlerin milliyetçilikten koparılmasında bu hesaplı ve planlı saldırıların önemli etkisi oldu. (TÖS'e yönelik saldırılar konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldırım Koç, Kuruluşunun 50. Yıldönümünde Türkiye Öğretmenler Sendikası TÖS Tarihi, Belgelerle, 2. Baskı, Kuzgun Kitap, Bursa, 2015;383-438)

12 Mart Döneminin İşkenceleri

Bu süreçte dördüncü etmen, 12 Mart 1971

darbesi sonrasında devletin güvenlik güçlerinin yaygın ve o zamana kadar yaşanmamış sertlikte ve acımasızlıktaki tavrı ve o tarihlerde gün yüzüne çıkan kontrgerilla örgütünde yapılan işkencelerdi. (Kontrgerilla konusunda yayımlanmış ilk kapsamlı kitap, Kemal Yücel'in çalışmasıdır. İşkence görenlerin ifadeleri için bkz. Kemal Yücel, Kontr-Gerilla, Yar Yay., İstanbul, 1973) Gerek 12 Mart 1971, gerek 12 Eylül 1980 sonrasında iktidarda bulunup bu işkenceleri yaptırılanların "Atatürkçü" kimliğini kullanması da önemliydi. Bu baskıları "milliyetçi" ve "Atatürkçü" devlet organlarında yaşayanlar, devlete de, milliyetçiliğe de iyice düşman oldu.

Bugün Ne Yapılmalı?

Bugün bambaşka bir dünyada yaşıyoruz. Kürt milliyetçilerinin ABD ve Avrupa Birliği emperyalizminin işbirlikçisi olduğu ve amaçlarının Ortadoğu'da emperyalizmin taşeronluğunu yapacak bir devlet kurmak olduğu iyice ortaya çıktı ve teşhir oldu. Bugün "ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı" gibi bir ilkeyi savunarak Kürt milliyetçiliğine destek vermek ve bu nedenle Türk milliyetçiliğinden kopmak, emperyalistlerin çabalarına alet olmaktır.

İşçi sınıflarının enternasyonalist birliğinin (amaç ve kader ortaklığının) söz konusu olmadığı, emperyalist ülkelerin işçi sınıflarının, özellikle küreselleşme sürecinde, kendi devletlerinin ve sermayedar sınıflarının ortağı, emperyalizmin ve kapitalizmin payandaları olduğu apaçık ortadadır. Milliyetçiliğin alternatifi olarak sunulan işçi sınıflarının enternasyonalizmi, çağımızda söz konusu değildir. Sosyalistler veya komünistler arasında uluslararası düzeydeki ilişki ve işbirliği bile son derece sınırlı ve etkisizdir.

Günümüzde, emperyalizmin saldırılarına karşı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin üniter yapısının korunması en önemli amaçlardan biridir. Hükümetlerin uygulamalarıyla devletin çıkarları her zaman aynı değildir; her ikisinin örtüştüğü durumlar kadar, çeliştiği durumlar da söz konusudur. Devlet, "han"dır; hükümetler "hancı"dır. Devleti düşman kabul eden anlayış son derece yanlıştır. Hükümetler eleştirilirken, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve Türk milleti'nin sembolü olan Türk Bayrağı'na sahip çıkılması da bu açıdan son derece önemlidir.

Türkiye tarihinin bilimsel olarak incelenmesi, Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen sürecin, Türkiye'ye özgü, bağımsızlıkçı ve milliyetçi bir sosyalizm modeli olduğunu göstermektedir. Sosyalizm tek değildir. İnsanın insanı sömürmediği ve ezmediği, üretim araçlarının büyük bölümünün toplumsal mülkiyette olduğu, insanlığın ürettiklerinin adil bir biçimde paylaşıldığı bir düzene giden yol, her ülkenin durumuna göre farklılık gösterir. Atatürk'ün, 1919-1938 döneminde işçi sınıfının ve yoksul köylülüğün desteği olmaksızın "yukarıdan aşağıya" gerçekleştirmeye çalıştığı program, günümüzde emekçi sınıf ve tabakaların ortak ihtiyacıdır. Atatürk'ün 6 ok'u (milliyetçilik, halkçılık, cumhuriyetçilik, laiklik, devletçilik, devrimcilik) Türkiye'nin sorunlarını aşmasının temel ilkeleridir. Halkımızı birleştirecek ve birleştirmekte olan anlayış da Kemalizmdir.